

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

The Library Journal. XXXIX. köt. 4. sz. (1914. április): Everett R. PERRY: Aids and methods of library publicity. (Az amerikai könyvtárak, bár sokat tesznek népszerűsítésük érdekében, még mindig nem érték el a használat azon mértékét, melyre törekedniök kell. A meglévő, nem épen tökéletes, statisztikai felvételek alapján a lakosságnak a könyvtárakhoz való viszonyát a következő arányok mutatják: A lakosság 50%-át le kell vonnunk, mert nagyon fiatal ahhoz, hogy a könyvtárat használhassa. Másik 50%-ot az analfabéták tömege tesz ki. Körülbelül 10% azon lakosok száma, akiket betegség, szegénység vagy háztartási kötelességek gátolnak abban, hogy a könyvtárakat látogassák. Legalább 10%-ra tehető azoknak a száma, akik beérik a napilapokkal és olcsó hetilapokkal, de jobb folyóiratok vagy könyvek olvasására nem vágyódnak. Ismét 10%-ra becsülhető azok száma, akik szeretnének olvasni, de «nem érnek rá». Marad tehát 60%, amelyet a könyvtár használatában semmi körülmény sem gátol. Ezzel szemben a tényleges olvasók száma alig teszi a lakosság 20%-át. A könyvtárból elmaradó 40 százalékot tehát okvetetlenül meg kell nyerni az intézménynek. Ennek egyetlen módja a reklám fokozása. A reklám mértéke és módja perse a helység nagyságától és lakossága jellemétől függ. Kis falvakban, ahol a könyvtáros szinte mindenkit ismer, egész más, primitivebb eszközökkel boldogulhatnak, mint a nagy városokban. Ez utóbbiakban még az utcai vetített képeket és mozgóképelőadásokat is a könyvtárügy szolgálatába állították. A reklám azonban nemcsak a forgalom fokozására szolgál, hanem a könyvtári javadalom emelésére is. Még Amerikában is a városatyák, sőt a városi tisztviselők is csak keveset törődnek a könyvtárral. A folytonos agitáció ezek közönyét és tájékozatlanságát is megtöri. A reklámnak, hogy eredményes legyen, folytonosnak kell lenni és emellett úgy is kell intézni, hogy sokba ne kerüljön. A könyvlisták, a könyvtárt figyelembe ajánló levelezőlapok egymagukban nem elegek. Igen ajánlatos a könyvtár terjesztésébe belevonni a különböző tudományos és társadalmi egyesületeket és szervezeteket, amelyek a lakosság más és más csoportját, rétegét nyerheti meg ügyünknek. Az iskolát szabadoktatási tanfolyamokat is beleállíthatjuk egy kis előzékenységgel a könyvtárügy szolgálatába. Sok függ attól is, hogyan osztjuk szét a könyvtárt népszerűsítő nyomtatványokat. Necsak a helyszínén osszuk ki őket, hanem a posta útján is, még pedig elsősorban azoknak, akik sohasem veszik igénybe az intézményt. A hirdetések alkalmazása a kirakatokban, hirdetőoszlopokon, társaskocsikban kissé költséges, de esetleg ingyenes kifüggesztésüket is elérhetjük s ez esetben éljünk is előnyeivel. Igen jó reklámnak bizonyult az is, hogy az

üzletek kirakatában könyveket állítottak ki azzal a figyelmeztetéssel, hogy e könyvek a közönyvtárban hozzáférhetők. Los Angeles főutcájában pl. könyvtári hetet rendeztek, amelyben nyolc főzlet vett részt kirakatának teljes vagy részleges átengedésével. A kirakatokba kerülő könyveket az üzletek szerint állították össze. Így a legnagyobb fűszerkereskedő kirakatában háztartástanok, szakácskönyvek, a bútorkereskedőben lakóházépítésre, bútorozásra, dekorálásra vonatkozó könyvek állították ki. Egy kirakat intérieurt ábrázolt: a szülők az asztal mellett olvasgattak, míg a kis leány az előtérben kuporogva képeskönyvben gyönyörködött stb.) — Philipp S. GOULDING: The classification of literatures in the university of Illinois Library. (Az illinoisi egyetemi könyvtár szépirodalmi részét a szerzők nevének betűrendjében állították fel a CUTTER-féle táblázathoz hasonló módszerrel. Így pl. az ókori klasszikusok csoportjában CAESAR jelzete C2, CASSIODORUS-é C3, CATULLUSE-é C4 stb. A CAESAR és CASSIODORUS közé eső szerzők pl. CALPURNIUS, CALVUS, CAPELLA stb. egy vagy két kisegítő szám hozzáfüggésztésével nyerik jelzetüket: C24, C26, C27, C275 stb. Az egyes szerzők műveinek sorrendje a következő: 1. Összes művek eredeti nyelven, megjelenésük időrendjében. 2. Összes művek fordítása a nyelvek szerint csoportosítva. A fordítások az eredeti jelzés mellé még egy kisegítőjelzést kapnak, mely a fordítás nyelvét jelöli, pl. D = holland [dutch], D2 = dán stb. 3. Összes művek bibliográfiája, melyet a jelzetben V betűvel jelölnek. 4. Szerző életrajza W betűvel jelölve. 5. Szerzőre vonatkozó kritikák Y betűvel jelölve. 6. Speciális szótárak, konkordanciák Z betűvel jelölve. 7. Szemelvényes kiadások nyelvek szerint csoportosítva X kisegítőjeggel. 8. Egyes művek kiadása, külön mutatók, vagy a kezdőszó betűrendje szerint. 9. Egyes művekre vonatkozó bibliográfiák, magyarázatok, szótárak stb. — A modern irodalmak osztályozásánál, pl. a német irodalmi szaknál, a következő — betűkkel jelölt — csoportokat állították fel: A. Könyvészet. B. Életrajz. C. Levelezés. D. Méltatások. E. Konkordanciák. F. Szótárak. H. Szövegkritika. I. Összegyűjtött vagy összes művek eredetiben. J. Összegyűjtött vagy összes művek fordításban. K. Szemelvények eredetiben. N. Szemelvények fordításban. O. Egyes művek. A—H szakokban a felállítás a CUTTER-féle rendszer szerint, az I—L szakokban a kiadó vagy fordító, illetve a mű betűrendjében történik. A jelzés eszerint a következőképp alakul: GOETHE jelzete pl. 833 G45. Ehhez jár a megfelelő kisegítőjelzet ilyenkép: DÜNTZER: Goethe élete: B. D92. Meisterwerke BERNHARDT kiadása K.B45. Egmont BUCHHEIM kiadása O. e. 6. Faust THOMAS kiadása O. f. t. Faust AUSTER angol fordítása O. f. E. a. stb.) — 5. szám (május): Rachel RHOADES: The work of a library information desk. (Igen érdekes leírását adja azoknak a sokszor furcsa kérdéseknek, melyekről az amerikai könyvtárak használati felvilágosítást szoktak kérni. A felvilágosítások megadására kirendelt tisztviselőnek leginkább a cédulakatalogus használatánál kell az olvasók segítségére sietnie, ami, tekintve az amerikai katalogusok bonyolultabbnál bonyolultabb szerkezetét, nem is csoda. E katalogusok labirintusában még a képzetesebb olvasók is könnyen elveszhetnek, hát még az olyan félig analfabéták, akikből a közönyvtárak publikumának igen tetemes része kikerül.) — Grace E. BABBITT: Pamphlets and clippings in reference work. (Azt a módot ismerteti, mint kezelik

a columbiai kerületi könyvtárban a füzeteket és különlenyomatokat.) — 6. szám (június): Clifford B. CLAPP: The group index; or catalog at the shelves. (A csoportmutató fogalmán szerző a szakkatalogus egy-egy főosztályában szereplő anyagról szerzők s a tárgyszók betűrendjében elrendezett mutatót ért, mely a tájékozódást megkönnyiténé. Ez több tekintetben visszatérést jelent a szótár-katalogushoz, melytől a különben oly praktikus gondolkozású amerikaiak oly érthetetlen módon huzódoznak.) — William M. HEPBURN: The influence of the agricultural college in the farmer's use of books. (A mezőgazdasági iskola szerepe a földművelők könyvszükségeit kielégítésénél sokféleképp nyilvánulhat. Egyrészt tájékoztató jegyzékeket bocsáthat ki, mely a gazdasági irodalom rengetegében biztos kalauzul szolgálhat, még többet érhet el azzal, ha a legfontosabb szakkönyveket kiállítja a vásárokon, továbbképző kurzusokon s minden egyéb olyan alkalommal, amidőn a földművelők nagyobb csoportokban összeverődnek. Végül közreműködhetik a falusi könyvtárak megalakításánál, felvilágosíthatja növendékeit e könyvtárak fontosságáról, magánosoknak és falusi könyvtáraknak kölcsönkép rendelkezésére bocsáthatja saját könyvkészletét stb.) — Melcolm C. WYER: Instruction in the use of books in a college library. (Szerző közli 18 előadásból álló kurzusának részletes programját. A kurzus célja az volt, hogy a Nebraska University collegiumainak tagjait bevezesse a könyvtár használatába.) — 5—6 szám: Theodor W. KOCH: The Bibliothèque Nationale. (Szerző rövid történeti áttekintést nyújt több illusztráció kíséretében a párisi nemzeti könyvtár multjáról, ismerteti mai helyzetét és berendezését.)

Zeitschrift für Bücherfreunde. Új folyam VI. évfolyam. 4. szám (1914. július): G. A. E. BOGENG: Die Abteilung Bibliophilie auf der Leipziger Buchweltausstellung 1914. (A lipcsei Bugra bibliofil osztálya öt helyiséget foglal el. Az egyikben a német császár tulajdonában lévő porosz királyi házikönyvtár, a többiekben a zenei-bibliofília, SCHOELLER Ida gyűjteménye és egy modern könyvkedvelő dolgozószobája nyert elhelyezést. A porosz királyi házikönyvtár kiállításának fénypontja egyik bibliofil alapvetőjének, Nagy FRIGYES porosz királynak eredeti könyvszekrényében kiállított gyűjteménye, mely a közkönyvtárakat nem tekintve, a legtöbb kitűnő állapotban lévő, eredeti kötésekben pompázó XVIII. századi francia kiadvánnyal rendelkezik. — A zenebibliofiliának szentelt csoport a berlini dr. WOLFFHEIM és a frankfurti HIRSCH Pál értékes magángyűjteményéből tevődött össze. Az ekként egyesített kis gyűjtemény nemcsak amateur, hanem tudományos szempontból is rendkívül értékes. — SCHÖLLER Ida gyűjteménye a német könyv művészi fejlődését jelentette meg és két csoportba osztva tárult a kiállítás látogatói elé. A XV—XVIII. századi emlékek a bibliofil osztályban, a modern könyvek pedig a «nő házában» nyert elhelyezést. Az egy bibliofil dolgozószobája különböző könyvkedvelők csoportkiállítását rejtette magában. Itt volt felállítva Per HIERTA svéd báró inkunábulumgyűjteménye, J. Pierpont MORGAN nagyszabású gyűjteményének páratlan fényvel készült katalogusa, ORLOFF tábornok ELZEVIER-gyűjteménye, a lipcsei SORGEN-FREI almanachsorozata, Leo S. OLSCHKIN az olasz könyvnyomtatás fejlődését bemutató gazdag sorozata, a német irodalom klasszikus korának első kiadásai ZOBELTZ és HENNIG gyűjteményéből, a Gesellschaft der Bibliophilen

kiadványai és még sok egyéb figyelemreméltó műkincs.) — Bogdan KRIEGER: Die Sonderausstellung der Königl. Hausbibliothek auf der Internationalen Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik. (A HOHENZOLLERN-ház magánkönyvtára alig 200 éves; éppen ezért régi emlékekben aránylag szegény, jól lehet 100.000 darabot számlál. Főérdekességét az adja meg, hogy zárt sorozatokban foglalja magában az uralkodócsalád egyes tagjainak magángyűjteményét s így mindmáig hiven tükrözi vissza a HOHENZOLLERN-bibliofilek egyéniségét. A hosszú sorból négy családtag gyűjteményét mutatták be válogatott sorozatokban. Ezek: Nagy FRIGYES, II. FRIGYES VILMOS, IV. FRIGYES VILMOS és a népszerű LUJZA királynő. Minden egyes gyűjteményt az eredeti könyvszekrények egyikében állították ki. Cikkirő legrészletesebben Nagy FRIGYES gyűjteményével foglalkozik, melynek három szebb könyvkötését képbén is közli.) — Carl WAGNER: Die Entwicklung der Litographie. (A könyvomat művészi és technikai fejlődéstörténetének e rövid vázlata a Bugrán kiállított anyag alapján készült és 10 hasonmással van disztve.) — 5—6. szám (augusztus-szeptember): Hans WOLFF: Die zeitgenössische Graphik auf der Internationalen Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik. (Nem ad rendszeres áttekintést a Bugra negyven termében kiállított rengeteg műlapról, hanem a külföldiek teljes mellőzésével a német grafikuskok legújabb törekvéseit mutatja be atyamesterükből, Max KLINGERBŐL kiindulva 14 hasonmás kíséretében.) — Julius ZEITLER: Buchgewerbe und Buchkunst auf der Leipziger Buchweltausstellung 1914. (Az utolsó két évtized németországi törekvéseit vázolja a könyvkiadás terén. A sort a könyvkiadókon kezdi, azután a nyomdák, majd a betűöntők s végül a könyvkötők és könyvillusztrátorok csoportján kalauzol végig néhány méltató szóval s 16 hasonmás bemutatásával.) — Flodoard Freiherr v. BIEDERMANN: Die Schrift aus der Internationalen Ausstellung für Buchgewerbe und Graphik in Leipzig. (Szerző mindenekelőtt megállapítja, hogy a betűk tervezése terén a XIX. sz. alkonyán beállott forrongás, mely eleinte valóságos szörnyszülőtteket nemzett, amelyek a dekoratív hatást az olvashatóság rovására igyekeztek fokozni, szerencsésen elült s bár a betű dekoratív jelentőségét ma is méltányolják, a tervezők az olvashatóság követelményének teljes mértékben eleget igyekeznek tenni. Azután részletekben ismerteti a kiállítás felirásainál s plakátjain alkalmazott betűket, örömmel konstatálja az antikva folytonos térfoglalását s helyesen mutat rá arra, hogy úgy a német, mint az angol és amerikai tervezők kiindulási pontja DIDOT duktuszával szemben, mely mindjobban háttérbe szorul, az erőteljesebb medievál. Végül röviden a frakturtípusok reformálóiival foglalkozik s egyik legmerészebb ujtásukat, a kurziv frakturt is érinti, de egyben megállapítja, hogy minden törekvés e téren csak muló sikerrel járt.) — 7. szám (október): Leonard M. MACKALL: Die amerikanisch-englische Ausstellung in der Gruppe Bibliophilie auf der Leipziger Weltausstellung. (Igen rövid és száraz felsorolása a Bugra kiállításán szereplő angol és amerikai kiállítóknak.) — Otto GRAUTOFF: Les Cahiers d'aujourd'hui. (A Georges BESSON kiadásában két év előtt megindult hipermodern illusztrációkkal díszített francia folyóirat dicséretes ismertetése néhány képmutatvány kapcsán.) — Paul GULYÁS: Entwicklungsgeschichte der Buchbinderei in Ungarn. (Szerző 26 kép kíséretében vázolja a

hazai könyvkötés fejlődéstörténetét a legrégebb kötéseknek csupán oklevelekben ránk maradt emlékeitől a modern kiadók gyárilag készült könyvkötéséig. A jelen és közelmúlt bibliofiljeink, igaz, hogy teljességre nem törekvő névsorában sajnosan nélkülözzük SZÜRY Dénes s még inkább dr. TODORESZKU Gyula nevét, akik csak véletlenségből maradhattak ki a cikkből.) — Konrad HAEBLER: Paulus ECK gegen Wenzel FABER. (Azt a vitát ismerteti, mely Wenceslaus FABER lipcsei tekintélyes tanár és Paulus ECK, a lipcsei egyetem egykori növendéke közt támadt 1488-ban, amiért ez utóbbi FABERT egy prognosticon kiadásával megelőzte. FABERnek a lipcsei egyetem kapujára kiszögzett vádlevele nem maradt reánk, de ECK válaszának egy példányát, melyet kalendáriumának nyomtatója, Konrad KACHELOFEN készített, megtartotta számunkra a véletlen. Az érdekes kiadójogi per kimenetele ismeretlen, de a lipcsei egyetem alighanem FABER javára döntött, aki továbbra is kiadta kalendáriumát és jóslásait, míg az ECK-féle prognosticon újabb kiadása ismeretlen.) — 8. szám (november) | Otto GRAUTOFF Bucheinbände von André MARE. (André MARE, aki festőből lett iparművész, eleinte csupán a maga és barátai részére készített néhány kézi-festésű könyvkötést. A nyilvánosság előtt 1911 óta lép fel velük s azóta valószínűleg elhalmozzák megrendelésekkel. Eleinte a pergamenkötéseket stílizált tájképekkel díszítette, melyeken távlati illúzió fölkeltsére törekedett. Később tisztán dekoratív virágdiszre tért át, mely izléses, bár élénk színhatásokat vált ki. A cikket 10, sajnos, fekete hasonmás díszíti.) — Fridrich MOLDENTRAUER: Verzeichnis der Drucke der Historia Septem Sapientium Rome. (Ebből a középkorban különösen népszerű könyvből 10 különböző kiadás pontos bibliografiai ismertetését adja. A tíz kiadás közül öt keletnélküli, öt pedig évszámmal van ellátva az 1490—1526. időszakból.) — 10. szám¹ (1915. január): Ernst SCHULZ-BESSER: Der Weltkrieg im Scherzgebilde. (A világháború eseményeit mutatja be a német, angol, francia és holland karikatúra tükrében. Az egyetlen bibliografiai ritkaság a zosseni francia fogolytábor *Le Héraut* c. litografált lapja, melyet ártatlansága dacára betiltott a katonai parancsnokság.)

Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXXI. évfolyam. 9—11. szám (1914 szeptember—november): *Fünfte* Versammlung deutscher Bibliothekare in Leipzig am 3. bis 5. Juni 1914. A közgyűlésen elhangzott előadások sorából a következőket ismertetjük: Georg LEYH: Systematische oder mechanische Aufstellung? (Nagy, sokat használt és gyorsan szaporodó könyvtáraknál, minők pl. a német egyetemi könyvtárak, helyesebb a tisztán mechanikai, semmint a szakrendszerű felállítás. Előnye véglegessége, az alkalmazható jelzetek egyszerűsége, a hely tökéletes kihasználása. Igaz, hogy ilykép a hely- és szakkatalogus nem egyesíthető, de ez egyesítés előnye tisztán látszólagos, mert a szakkatalogust, ha a tudományos igényeknek meg akar felelni, folyton át kell alakítani. új ágakkal bővíteni stb., ami a könyvek szakok szerinti felállításánál örökös komplikációkat okoz. A szakszerű felállítás csak akkor volna igazán helyén, ha a könyvraktárakba bebocsátának az olvasókat, ez azonban az olvasótermek szabadon hozzáférhető kézi könyvtárainál szerzett szomorú tapasztalatok követ-

¹ A 9. számban nincs szorosabb értelemben vett könyvtartani cikk.

keztében teljesen kizárt dolog, a tanárok pedig, akik a könyvtártermekbe való bejárás előjogát élvezik, ritkán élnek vele. A mechanikus felállításnál nem kell okvetlenül folyószámozásra gondolni, hanem az anyagot több csoportra elosztva lehetne felállítani, úgy hogy egy-egy csoport külön számozással volna ellátva.) — Adolf HILSENBECK: Martin Schrettinger und die Aufstellung in der kgl. Hof- und Staatsbibliothek München. (Martin SCHRETTINGER, a weissenhoheni bencésapátság tagja rendjének szekularizációja után 1806-ban a müncheni Hof- und Staatsbibliotheknél nyert állást. A könyvtár akkori vezetője Joseph Christoph von ARETIN volt, aki belátta, hogy a szekularizáció folytán roppant fölhalmozódó könyvtári anyag megfelelő felállításáról gondoskodni kell. E végből Julius Wilhelm HAMBERGERT adták melléje, aki előbb Göttingában, majd Gothában könyvtárnokoskodott. HAMBERGER a göttingai szakrendszert akarta meghonosítani Münchenben és SCHRETTINGER, aki szintén részt vett az új rendezés művében, könyvtártani kézikönyve ez időtájt megjelent 3. füzetében, még teljesen a szisztematikus felállítás mellett foglal állást. A rendezés munkája 1812 elején 113.000 kötetre terjedt s az egész anyag végleges feldolgozása további húsz évre volt előirányozva. Közben azonban ARETIN más hivatalba, HAMBERGER pedig betegsége folytán távozott s a könyvtár vezetője mindjobban kezdett kételkedni a göttingai rendszer tényleges hasznában. Maga SCHRETTINGER is kezdte belátni, hogy a szisztematikus felállítás nem sokat ér és a csoportos felállítás mellett foglalt állást. Felfogása teljes mértékben érvényesült abban az 1813-ban készült miniszteri felterjesztésben, mely a göttingai rendszer helyett az egész anyagnak 12 főtudománycsoporton belül ötszáz szakcsoportban való felállítását javasolta. A tervet a miniszterium elvileg magáévá tévén, a végleges kidolgozásnál a XII. főcsoportba osztott szakok számát 200-ban határozták meg és latin elnevezésüket, valamint az elnevezéseknek a szignaturához használt rövidítését egyetemi tanárokból és könyvtárnokokból álló vegyes bizottság állapította meg. A bizottság munkálataiból főleg SCHELLING vette ki részét. — SCHRETTINGER azután keresztülvitte, hogy a csoportokba állított munkákról készített cédulákat közös betűrendbe sorozzák; az egyes könyvcsoportokat pedig a három formátumon belül a szerzők betűrendjében állította fel. Változott felfogásának irodalmilag is kifejezést adott könyvtártana 1829-ben megjelent 4. füzetében, mely teljesen a szakok szerinti felállítás ellen fordult.) — Rudolf SCHWARZ: Über Musikbibliotheken. (Vácsolja azt a szerepet, melyet a zene a nagy közkönyvtárakban elfoglal, ismerteti a zenedék mellett kialakult szakkönyvtárakat s végül a zenekönyvtárak elrendezéséről emlékezik meg.) — G. ZEDLER: Der Schlagwort-Katalog. (Ez a terjedelmes értekezés a rendező katalógus célját, fejlődésének rövid történetét, a szakkatalogushoz való viszonyát, külső formáját és előállításának részletes szabályait adja.) — 12. szám (december): Gottlieb FRITZ: Die deutsche Bibliotheksbewegung der vierziger Jahre. (Azoknak a törekvéseknek a történetét vácsolja, melyeknek Karl PREUSKER állott a középpontjában s amelyeknek célja volt a népművelést szolgáló városi könyvtárak és falusi vándorkönyvtárak megteremtése. PREUSKER mellett még GUSDORF és RUPPIUS működésével foglalkozik részletesebben.) — Hermann ESCHER: Die 14. Vereinigung schweizerischer Bibliothekare. (Az értekezet lefolyásáról szóló

tudósításban legérdekesebbek azok az adatok, melyek a tervezett svájci központi katalogus várható eredményére vetnek világot. Evégből összevetették a katalogus előállításában résztvevő könyvtárak betűrendes katalogusának Daa—Daz címszók közé eső anyagát s kiderült, hogy az e csoportba tartozó művek száma 12.344, ami 7012 címet képvisel. A 12.344 példányból 4229 csupán egyszer, 1746 kétszer, 499 háromszor, 233 négyszer, 98 ötször, 76 hatszor, 39 hétszer, 28 nyolcszor, 17 kilencszer, 15 tízszer, 10 tizenegyszer, 1 tizenkétszer, 6 tizenháromszor, 5 tizennégyszer, 2—2 tizenöt-, tizenhat-, illetve tizenhét-, 1—1 pedig tizennyolc-, tizenkilenc-, huszonegy-, illetve huszonnégyszer fordul elő a könyvtárakban, vagyis a többes példányok az egész anyagnak nem egészen 40%-át teszik. Ez a kedvező arányszám a tervezett katalogus tudományos jelentőségét rendkívül fokozza.)